

NEŠTO O SJEMENU

Gustav Bohutinsky¹
(1909)

Kad bi se danas sastavila statistika o uspjesima i neuspjesima, što ih gospodari polučije sa raznim novim odlikama pšenice, ječma, zobi, kukuruze i t.d. koje nabaviše za skup novac velikoj reklami za volju, sigurno bi statistika izkazala više neuspjeha nego uspjeha. Toj pojavi uzrok je bio, što reklama nesolidno hvali, samom dobitku za volju, već po naravi nevaljanu novu kulturnu biljku ili koju odliku, a drugiput je reklama doduše solidna, ona hvali što je zbilja valjana, no valjana za krajeve, u kojima je nova odlika prigojena. Za druge krajeve, sa drugim odnošajima tla i podneblja, ta odlika ne mora baš biti neprikladna nu većinom jest. Ovo izkustvo stekoše i drugdje, pak se njime okoristiše tako, da si zavodi i gospodari stanovitih krajeva staviše zadaću, većinom iz domaćih, a eventualno i iz stranih odlika, stanovitim metodama, prigojiti za ovaj kraj nove odlike kulturnog bilja i to sa većom proizvodnjom, nego što je priređuju domaće odlike. Jer gojitba gospodarskog bilja, koji nam uz dosadašnje običajne troškove daju veću korist od dosadašnjih tipova, ili ako i troškove povećamo, da nam za taj stanoviti višak daju razmjerno veću korist. Kako stoje u tom pogledu prilike kod nas? S jedne strane ne posjedujemo dosele naših vlastitih gojitbi, a s druge strane nema sumnje, da u mnogo slučajeva imamo opravdanih razloga, da budemo nezadovoljni sa proizvodnjom našeg gospod. bilja.

Tu moram odmah napomenuti, da se sa ovom izjavom ni najmanje ne stavljam na stranu onih gospodara, koji sve naše domaće vrsti kulturnog bilja smatraju gorima od stranih, pak kroz nekoliko desetaka godina promiene po više desetaka odlika jedne vrsti bilja, a da se pri tom nisu na "pravu" vrst namjerili.

Gospodar smije biti sa proizvodnjom neke kulturne biljke samo u tom slučaju nezadovoljan, ako joj je sve ono pružio, što ona treba, da svoju proizvodnju uzmogne razviti. Da li se to u nas pretežno čini, vrlo bih podvojio.

Pošto mi dakle naših gojitbi gospod. bilja nemamo, što nam je činiti u onim slučajevima, u kojima nas stanovita biljka faktično ne zadovoljava? Ne preostaje ino no posegnuti za stranim odlikama te biljke. Nu pri tom posizanju ne smiju nam kao mjerilo služiti samo što ljepši izgled, težina, veličina etc. Ne smijemo jednostavno kupiti većih količina na nekoj izložbi u stranoj zemlji izloženog najboljeg sjemena. Ne smijemo jednostavno od gospodarskih društava zatražiti dobrog

1) Dr. Gustav Bohutinsky (Szokola Hutta, Madžarska, 16. VI. 1877 - Mostar, 12. IX. 1914) Mladost je proživio u Lici. Studira u Beču u vrijeme ponovnog otkrića Mandelovih zakona nasljeđivanja. U Križevcima predaje Uzgoj gospodarskog bilja i Bolesti bilja. Od 1903 vodi pokušalište, koje je 1904. prošireno na 5 ha. Prvi je hrvatski genetičar. Prvi je u Europi počeo istraživanje heteroze kukuruza. Prvi naš znanstveni oplemenjivač a od 1913. predavač zasebnog predmeta Gojidba bilja. Oplemenio kukuruz Hrvatica i pšenicu Prolifik. Umro u 36. godini.

sjemena za sjetvu, sa što većom težinom hektolitara i što ljepšim izgledom - n.b. uz što jeftiniju cijenu. U mnogo slučajeva zadovoljit će nas bolje takvo sjeme, koje ne pokazuje kakvih izvanrednih svojstava, ali mu odgovara naš kraj sa tlom i podnebljem. Pri kupovanju sjemenja neke odlike nije dobro, ako još ne znamo, da li je za naš kraj prikladna, kupovati velike količine iste. Postupati valja pri kupovanju sjemena ovako: Prije svega valja po mogućnosti ustanoviti, radi kojih nam svojstava naša domaća odlika ne odgovara. Dakle, koje su joj mane. Kad je to učinjeno, valja se na temelju publikacija gojitbenih zavoda i to u strukovnim djelima, u koje ne spadaju katalogi i reklamni letci sjemenskih trgovina, informirati o onim odlikama, koje dotična loša svojstva naše odlike u najmanjoj mjeri posjeduju. Između ovih odlika valja opet izabrati one, koje uspijevaju dobro u takovim krajevima, koji su tlom i podnebljem približno slični našima. Nakon toga može se pristupiti naručbi sjemena. Naručiti ga valja u malim količinama, od 2-4 kg po odlici - ali zato po više odlika. Kod gomoljača i korijenjača valjat će nam nabaviti 20 i više kg. Nabavljene odlike valja zasijati na tlu, koje se nalazi u takovom stanju, kako je to u dotičnom kraju običajno za dotičnu vrst biljke. Nadalje valja ih sijati u isti dan, na jednako priređenom i jednakom tlu, u jednakoj gustoći. Ali svi ti momenti moraju biti udešeni tako, da biljka bude uzgojena pod običajnim prilikama onoga kraja. Jedino, ako su te prilike protivne valjanom uzgoju bilja, može se učiniti iznimka, pak ih promijeniti na bolje. Nu u tom slučaju valja prije nabave stranih odlika pokušati, ne će li nas dosadašnja domaća vrst, uz te promjene, zadovoljiti. Samo u tom slučaju, budemo li prema gornjim izvodima postupali, moći ćemo se osvjedočiti o valjanosti i prikladnosti nabavljenih novih odlika.

A baš naši gospodari u tom pogledu griješe vrlo mnogo. Obično stranu odliku prvu godinu tetoše i maze preko mjere, da ju tada u dojučim godinama predađu istoj lošoj sudbini, kojoj je bila na milost i nemilost izručena domaća vrst. Zato i u najkraćem roku dolazi razočaranje.

Slično bi bilo, da simentalsku kravu dovedemo u stanoviti kraj pak ju hranimo i njegujemo što bolje, a njezinu potomčad pustimo da glodje u zimi, vani na sniegu, poput tamošnjeg domaćeg blaga, vrbove grane.

Nu može se dogoditi, da novo nabavljena odlika neke vrsti biljke strada baš usljed odveć povoljnih životnih prilika, što joj se pružaju. Ima primjera, gdje se je valjana nova odlika pšenice posijala na tlu priređenom za okopavine. Razvoj bio je kroz prve tri četvrti vegetacione periode izvanredan. Sud gospodara glasio je tadaođer izvanredno povoljno. No kad je došlo do žetve, zabilježena je u imenik stereotipne rečenice "nije to za nas" jedno novo ime. A tko je vidio pšenicu sijati na tako snažnom tlu? Najljepše je pri tom, da se to u dotičnom kraju inače ni ne čini. Pošto smo na prije navedeni način nabavljene odlike zasijali, valja da ih promatramo dalje za čitavog razvoja. A kad dozriju, valja točno za svaku odliku ustanoviti prirod. Taj prirod valja usporediti sa privredom domaće odlike koja je kontrole radi, uz nove odlike, bila također zasijana. Taj postupak valja protegnuti na drugu, a eventualno i treću godinu. To nas međutim ne spriječava, da eventualno

onu odliku, koja je već u prvoj godini pokazala neka izvanredna svojstva, uzporedo i odmah umnažamo. Ne ćemo li potonje da činimo, ili nam se je najbolja odlika u većoj mjeri izmješala sa drugom, lasno nam je nabaviti, sa prijašnjeg izvora, veći kvantum dotične odlike. Ta nabava većega kvantuma sada je opravdana.

Bit će ih, koji će opisanom postupku prigovoriti, da je odveć dugotrajan i da iziskuje odveć brige. Da iziskuje brige istina je, no samo takovo gospodarstvo, koje u oštroj volji za svojim unapređenjem ne vodi rubrike o brizi, moći će se dići na nivo, na kojem uspjesi nisu samo slučajni. Što se pak tiče dugotrajnosti postupka, to bih imao primjetiti: kad bi se bilo počelo tako raditi prije kojih 10-20 godina, danas, danas bi taj posao bio suvišan. A zar je kratkotrajniji postupak ove godine kupiti ovdje nekoliko metara sjemena, a do godine, jer nije valjalo, kupiti opet drugdje nekoliko?

Napokon valja osobito iztaknuti, da pri kupovanju sjemena za sjetvu izkušanih i valjanih odlika ne valja žaliti nešto veći izdatak pak radije ne kupiti jeftinije sjeme, koje može doduše biti liepo, ali za dotični kraj ne odgovara.

Desilo se je, da je neki gospodar odbio 50 kg zbilja valjane odlike pšenice ovdješnjeg gospod. pokušališta, jer je bila za 8 K po mtrc. skuplja od obične pšenice. No zato je iz Ugarske nabavio nekih desetak mtr. neke karpatske pšenice, od koje je dobio takav prirod, da ju dojuće godine nije više sijao.

Na ovom mjestu dati upute, odkuda bi za stanoviti naš kraj valjalo nabavljati sjeme, nije radi raznolikosti tla i podneblja moguće. Nu na jednu činjenicu htio bih ipak svratiti pozornost gospodara. Danas se obćenito drži, da je za naše prilike najprikladnije bilje iz sjevernih krajeva. Za voćarstvo ne ću toj hipotezi poreći vrednosti, no za gospodarsko bilje ona posve izvjestno u mnogo slučajeva ne vriedi. Ovu tvrdnju obrazložiti ću sljedećim primjerom:

Na ovdašnjem gospodar. pokušalištu nabavljeno je do 30 odlika ozime pšenice golice, Squarthead-tipa, iz Njemačke. Te odlike odlikuju se tamo izvanrednom rodnosti, za nas su pak - t.j. za križevački kraj - na temelju stečenog izkustva posve neprikladne. Njihova vegetaciona perioda dulja je od one domaćih odlika za kakovih 8-14 dana. Ta je okolnost razlogom, da biljke zalaze u vruću ljetnu periodu sa sočnom stabljikom, što opet imade za posljedicu da ih, vlada li vlaga, napada rđa, a vlada li suša, da prisilno dozore. Stoga su vrlo riedke godine, u kojima obilno rode valjanim zrnom.

Isto vriedi za jare odlike još u većoj mjeri. Za ove kadar sam uztvrditi, da ćemo prije uspjeh polučiti nabavom koje južne odlike.

Držim, da je na temelju gornjih izvoda jasno, da dosadanji postupak pri nabavi sjemena nje za polučenje pozitivnog uspjeha najprikladniji. Stoga naglasujem još jednom, da ne valja sjeme kupovati na sajmovima i drugim zgodama jedino po izgledu ne pitajući za ime odlike i njenu provenienciju. Naprotiv valja sjeme nabavljati iz onih izvora, koji će nam dati baš onu odliku, koju smo pronašli najboljom te koju uslied toga tražimo.

Taj princip morat će usvojiti osobito gospodar. organizacije naše zemlje, koje će jedino tako svoje članove očuvati od znatnih gubitaka, a pružiti im ono, što im je dužnost, naime najbolje. (Gospodarska smotra God. I (1909) sv. II).

Štovani suradnici,

Od ovog broja časopisa objavljujemo radove prezentirane na Međunarodnom znanstvenom Simpoziju 100. obljetnica hrvatskog sjemenarstva koji je održan 6-11. prosinca 1993. godine pod visokim pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske Dr. Franje Tuđmana u Stubičkim Toplicama. Uz nazočnost hrvatskih, slovenskih, austrijskih, talijanskih, hercegobosanskih, FAO te mađarskih znanstvenika i stručnjaka, biljnih genetičara oplemenjivača bilja i sjemenara obilježen je ovaj povijesni jubilej.

Kako se radi o povijesnoj građi za navedena područja znanosti molim sve sudionike koji su imali referate i koji su imali diskusije da čim prije dostave svoje pisane tekstove kako bi se isti tiskali u ovom časopisu. Od ovog broja pa nadalje a uz rješenje Ministarstva znanosti ovaj primarni znanstveni časopis postaje glasilo biljnih genetičara, oplemenjivača bilja, sjemenara i rasadničara. Stoga pozivam sve stručnjake iz navedenih područja na suradnju u ovom nacionalnom i jedinom časopisu koji pokriva navedena područja biljne znanosti u Hrvatskoj.

Koristim priliku da podsjetim suradnike na pripremu članaka prema uputstvima ovog međunarodno priznatog časopisa kako bi se i dalje sažeci mogli referirati u svjetski priznatim referalnim časopisima C.A.B., Biossis i Ratenievodstvo.

U ovom broju objavljujemo povijesne radove iznijete na Simpoziju i pretiske izabranih najstarijih hrvatskih napisa o sjemenju od 1774-1909. godine.

Molim članove sekcije, suradnike i sve one koji mogu pomoći da rade na pretplati ovog časopisa kod kolegica i kolega te na oglašavanju svojih programa rada, kultivara, poduzeća i radnih organizacija.

Obavještavam cijenjene suradnike da će se u jesen 1994. godine u Slavoniji održati simpozij kojim ćemo obilježiti 10-u obljetnicu ovog časopisa sa podnaslovom Oplemenjivanje i sjemenarstvo na kakvoću.

Sa šovanjem,

Glavni i odgovorni urednik
Doc. dr. Ivan Kolak, v.r.

Zagreb, 15. siječnja 1994. godine